

UDK:372.891

Nodirjon SUYAROV,

Namangan davlat pedagogika instituti dotsenti, PhD

NamDPI ART pedagogikasi kafedrasida dotsenti PhD A.Tadjibayev taqrizi asosida

MODERN REQUIREMENTS FOR TEACHING STUDENTS TO APPRECIATE AND USE LOCAL ETHNOMANGUAGE TRADITIONS

Annotation

This article examines the importance of the globalized world in education of local ethnocultural traditions, issues on the connection of traditions with cultural heritage, development of a sense of values and belonging among students, modern requirements for teaching students to appreciate local ethnocultural traditions and use in educational institutions. As such, the need to include traditions in curricula, the role of teachers in increasing cultural literacy, and the growing influence of globalization have been highlighted.

Key words: Ethnocultural traditions, appreciation of culture, education, pedagogy, globalization, identity, cultural heritage, curriculum integration.

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К ОБУЧЕНИЮ СТУДЕНТОВ ЦЕНИТЬ И ИСПОЛЬЗОВАТЬ МЕСТНЫЕ ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ ТРАДИЦИИ

Аннотация

В данной статье рассматриваются актуальные для глобализованного мира вопросы значимости местных этнокультурных традиций в образовании, связи традиций с культурным наследием, особенности развития ценностей и чувства принадлежности среди учащихся, современные требования к обучению студентов ценить местные этнокультурные традиции и использовать их в учебных заведениях. Он также освещает проблемы, связанные с необходимостью включения традиций в учебные программы, ролью учителей в повышении культурной грамотности и растущим влиянием глобализации.

Ключевые слова: Этнокультурные традиции, оценка культуры, Образование, Педагогика, глобализация, самобытность, культурное наследие, интеграция учебных программ.

TALABALARNI MAHALLIY ETNOMADANIY AN'ANALARNI QADRLASH VA UNDA FOYDALANISHGA O'RGATISHNING ZAMONAVIY TALABLARI

Annotatsiya

Mazkur maqolada globallashtirilgan dunyoning mahalliy etnikmadaniy an'analarining ta'limdagi ahamiyati, an'analarining madaniy meros bilan bog'lanishi bo'yicha masalalar, qadriyatlar va tegishlilik tuyg'usini rivojlantirish o'quvchilar o'rtasida o'ziga xos jihatlari, talabalarni mahalliy etnik-madaniy an'analarini qadrlash va ta'lim muassasalarida foydalanishga o'rgatishning zamonaviy talablari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, an'analarini o'quv dasturlariga kiritish zarurati, madaniy savodxonlikni oshirishda o'qituvchilarning roli va globallashtirish ta'sirining kuchayishi bilan bog'liq muammolar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Etnomadaniy an'analar, madaniyatni qadrlash, ta'lim, pedagogika, globallashtirish, o'ziga xoslik, madaniy meros, o'quv dasturlari integratsiyasi.

Kirish. XXI asrda ta'lim tizimlari o'quvchilarni mahalliy o'ziga xoslik va an'analarini saqlab qolgan holda globallashtirilgan dunyoga tayyorlashdek ikki tomonlama muammoga duch kelmoqda. Mahalliy urf-odatlar, ye'tiqodlar, tillar va amaliyotlarni o'z ichiga olgan yetnomadaniy an'analar jamiyatning o'ziga xosligi va merosining ajralmas qismidir. Talabalar uchun bu an'analarini tushunish va qadrlash o'zlariga tegishlilik tuyg'usini, ularning ildizlari bilan faxrlanish va atrofdagi dunyoni kengroq tushinishda muhim ahamiyatga ega [1].

Zamonaviy ta'lim yondashuvlari global ta'sirlar va mahalliy o'ziga xosliklar o'rtasidagi ushbu dinamik o'zaro ta'sirni hal qilishi kerak. Texnologik taraqqiyot va ijtimoiy medianing yuksalishi dunyoni bir-biri bilan yanada bog'langan bo'lsa-da, ular mahalliy madaniyat va qadriyatlarining susayishiga ham olib keldi. Bunday sharoitda o'quvchilarni mahalliy yetnomadaniy an'analarini qadrlash va undan foydalanishga o'rgatish nafaqat ilmiy izlanish, balki ijtimoiy zaruratga ham aylanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mahalliy etnomadaniy an'analarining ta'lim jarayonida qanday qo'llanilishini tahlil qilgan adabiyotlar orasida M. Abdurahmonov, Sh. To'raqulov, B. Sultonov kabi ilmiy izlanishlar mavjud. Ular o'z tadqiqotlarida an'anaviy madaniyatni o'qitish va yoshlarni tarbiyalash jarayonida qanday samarali usullarni qo'llash kerakligi haqida mulohazalar yuritadilar. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tomonidan chiqilgan qo'llanmalar va metodik materiallar ham talabalarni mahalliy madaniyat bilan tanishtirishda qo'llaniladigan eng muhim manbalardir.

Tadqiqot metodologiyasi. Yetnomadaniy an'analar, ayniqsa, boy tarixiy va madaniy merosga ega bo'lgan hududlarda ta'limning muhim tarkibiy qismidir. Ushbu an'analar talabalarga o'z jamiyatining tarixi, qadriyatlari va ijtimoiy amaliyotlarini chuqurroq tushunish imkonini beradi. Bularni o'quv dasturiga kiritish orqali o'qituvchilar o'quvchilarga ijtimoiy hamjihatlik va o'zaro hurmatni rag'batlantiradigan mustahkam madaniy asoslarni yaratishga yordam berishi mumkin [2].

Yetnomadaniy an'analarini ta'limga kiritish talabalarga quyidagilarga yordam beradi:

Madaniy o'ziga xoslikni shakllantirish: Mahalliy urf-odat va an'analarini tushunish o'quvchilarning o'ziga xoslik va o'zini o'zi qadrlash hissini kuchaytiradi. Kuchli madaniy o'ziga xoslik talabalarga ko'r madaniyatli muhitda ishonch bilan harakat qilish imkonini beradi [3].

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: Yetnomadaniy an'analar ko'rinishida murakkab dunyoqarash va falsafalarni o'zida mujassam yetgan. Ushbu an'analar bilan shug'ullanish orqali talabalar madaniy taxminlar va qadriyatlar haqida tanqidiy fikrlashga da'vat yetiladi.

Ijtimoiy mas'uliyatni rag'batlantirish: Mahalliy urf-odatlarini o'rganish ijtimoiy mas'uliyat hissini uyg'otadi, chunki talabalar o'zlarining madaniy merosini saqlash va targ'ib qilishdagi rolini tushuna boshlaydilar.

Global kompetensiyani oshirish: O'z madaniyatini chuqur anglash talabalarga boshqalarning madaniyatini yaxshiroq qadrlash va hurmat qilish, global kompetensiya va yemratiyani rivojlantirish imkonini beradi.

Zamonaviy ta'lim muassasalarida yetnik-madaniy an'analarni samarali o'rgatish uchun o'qituvchilar bir nechta asosiy talablarni bajarishlari kerak:

O'quv dasturlari integratsiyasi: Yetnik-madaniy mazmun o'quv dasturiga mazmunli kiritilishi kerak. Buning uchun an'anaviy bilimlarni zamonaviy ta'lim standartlari bilan uyg'unlashtiruvchi ruxta rejalashtirilgan yondashuv talab etiladi. Tarix, adabiyot va san'at kabi fanlar ushbu integratsiya uchun tabiiy rlatformalar beradi, ammo o'qituvchilar madaniyatshunoslikni fan va texnologiya sohalariga qo'shish yo'llarini ham o'rganishlari kerak.

O'qituvchilarni tayyorlash va sezgirlik: O'qituvchilar madaniy bilimlarni berishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ular o'quvchilarning o'z madaniy merosi bilan shug'ullanishini osonlashtiradigan mazmuni ham, redagogik strategiyalarni ham yaxshi bilishlari kerak. O'qituvchilar malakasini oshirish dasturlari yetnik-madaniy an'alar va ularni interaktiv, inklyuziv va dolzarb bo'lgan usullarda o'qitish usullariga oid modullarni o'z ichiga olishi kerak [4].

Texnologiya va ommaviy axborot vositalaridan foydalanish: Bugungi raqamli asrda texnologiya yetnik-madaniy an'analarni o'rgatish uchun kuchli vosita bo'lishi mumkin. Virtual sayohatlar, multimedia taqdimotlari va madaniy kontentning onlayn omborlari talabalarga o'z merosini interaktiv va qiziqarli usullarda o'rganish imkonini beradi. Ijtimoiy media rlatformalari, shuningdek, talabalarga o'zlarining madaniy bilimlarini kengroq auditoriya bilan bo'lishish va nishonlash imkoniyatini beradi.

Inklyuziv redagogika: Yetnomadaniy ta'lim inklyuziv bo'lishi kerak, sinfdagi barcha o'quvchilarning turli madaniy kelib chiqishini hisobga olgan holda. O'qituvchilar o'quv dasturi bir madaniy guruhni boshqasidan ustun qo'ymasligini ta'minlashi kerak, aksincha, o'quvchilarni o'z jamiyatidagi turli xil madaniy ifodalarni o'rganishga va qadrlashga undaydi.[5]

Talabalarning faolligi: Talabalar madaniy bilimlarni rassiv qabul qiluvchilar bo'lmashligi kerak. Zamonaviy redagogik usullar faol ta'limga urg'u beradi, bunda talabalar loyihalar, yekskursiyalar, chiqishlar va boshqa amaliy mashg'ulotlar orqali an'alar bilan shug'ullanishadi. Bunday tadbirlar o'quvchilarga o'z madaniy merosini bevosita his qilish imkonini beradi, bu yesa o'rganishni yanada mazmunli va yesda qolarli qiladi.

Uning ahamiyatiga qaramay, yetnomadaniy an'analarni o'rgatishda bir qancha muammolar mavjud.

Globallashuv: Global madaniy meyorlarning tez tarqalishi ko'rincha mahalliy an'analarga soya soladi. Ko'r hollarda talabalar o'zlarining yetnik-madaniy merosidan ko'ra global ror madaniyati bilan ko'rroq tanish bo'lishi mumkin, bu yesa mahalliy an'analarni targ'ib qilishga urinayotgan o'qituvchilar uchun qiyinchilik tug'diradi.

Urbanizatsiya va migratsiya: harakati aholining shaharlarga borishi, shuningdek, migratsiya sur'atlarining oshishi mahalliy madaniy aloqalarning zaiflashishiga olib keldi. Kosmorolit shaharlarda yashovchi talabalar uchun yetnik-madaniy ta'limning kundalik hayotida ahamiyatsiz bo'lishiga olib keladigan qishloq yoki mahalliy an'alar bilan bog'lanish qiyinroq bo'lishi mumkin [6].

Til to'siqlari: Ko'rgina yetnik madaniy an'alar yo'qolib ketish xavfi ostida bo'lgan muayyan tillar bilan bog'langan. O'z ota-bobolarining tilini bilmaydigan talabalar uchun an'anaviy hikoyalar, qo'shiqlar va marosimlarda o'rnatilgan madaniy bilimlar bilan to'liq shug'ullanish qiyin kechadi.

Resurslarning yyetishmasligi: Ba'zi maktablar va jamoalarda yetnik-madaniy an'analarni samarali o'rgatish uchun zarur bo'lgan resurslar yyetishmasligi mumkin. Bunga darsliklar, o'quv materiallarining yetishmasligi yoki o'z tajribasini talabalar bilan baham ko'rishi mumkin bo'lgan bilimdon jamiyat a'zolaridan foydalanish imkoniyati kiradi (1-rasm).

1-rasm. Qiyinchiliklarni yyengish uchun strategiyalar

Ushbu muammolarni hal qilish uchun o'qituvchilar va siyosatchilar faol yondashuvni qo'llashlari kerak:

Jamiyatlar bilan hamkorlik: Madaniy bilimlarni o'quvchilarga yyetkazish uchun maktablar mahalliy hamjamiyat bilan yaqindan hamkorlik qilishi kerak[7] Bu mahalliy oqsoqollar, rassomlar va madaniyat amaliyotchilarining maktab tadbirlarida ishtirok yetishi va o'z tajribalarini baham ko'rishlari uchun taklif qilishni o'z ichiga olishi mumkin.

Mahalliy lashtirilgan o'quv dasturlarini ishlab chiqish: Milliy ta'lim standartlari muhim bo'lsa-da, turli mintaqalarning o'ziga xos madaniy kontekstlarini aks yettiruvchi mahalliy lashtirilgan o'quv dasturlari asoslari muhim ahamiyatga yega. Ushbu ramkalar talabalarning madaniy muhitiga mos keladigan va aks yettiruvchi ta'lim olishlarini ta'minlashi mumkin.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Maktablar o'quvchilarga o'zlarining yetnik-madaniy an'analarni tushunishlari va qadrlashlarini namoyish qilish imkonini beradigan madaniy festivallar, ko'rgazmalar va srektaklar tashkil yetishlari mumkin:

tadbirlar nafaqat talabalarga o'z merosi bilan shug'ullanishga yordam beradi, balki madaniyatlararo almashinuv uchun imkoniyatlar yaratadi;

- maktablar o'quvchilarning ona tillarida ham, milliy yoki global tillarda ham ravon garirishlarini ta'minlash uchun ko'r tilli ta'limni rivojlantirishi mumkin;

- ikki tilli yondashuv talabalarga ham zamonaviy, ham an'anaviy bilimlardan foydalanish imkonini beradi.

- hukumatlar yetnik-madaniy an'analarni o'rgatish bo'yicha dasturlarni yyetarli darajada moliyalashtirishi kerak. Bu o'qituvchilar malakasini oshirish, o'quv dasturlarini ishlab chiqish va madaniy ta'limni barcha talabalar uchun ochiq qiladigan raqamli resurslarni yaratishni qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga oladi.

Xulosa va takliflar. Globallashuv zamonaviy jamiyatlarni shakllantirishda davom yetar yekan, ta'lim tizimlari o'quvchilarni ko'r madaniyatli va o'zaro bog'liq kelajakka tayyorlash bilan birga madaniy xilma-xillikni saqlash yo'llarini torishi kerak. Yetnikmadaniy an'analarni o'quv dasturiga kiritish, o'qituvchilarni tayyorlash va o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash orqali maktablar madaniy merosni saqlashda muhim rol o'ynashi mumkin. Shu bilan birga, ular talabalarni global jamiyatda rivojlanish uchun zarur bo'lgan madaniy savodxonlik va hamdardlik bilan jihozlaydilar.

ADABIYOTLAR

1. Sh.Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. O'zbekiston. Toshkent.2022. 212-bet
2. Taxirovich S.N. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida etnomadaniy kompyetyensiyani milliy-hududiy matyeriallar vositasida rivojlantirish.
3. Taxirovich S.N. Use of the regional component in fine arts classes 5-7 //archive of conferences. – 2021. – c. 1-3.
4. Кремлева Н. А., Евтушенко И. Н. Формирование этнокультурной компетентности педагогов дошкольной образовательной организации.
5. Степанова О. Н. Концептуальные основы формирования этнокультурной компетентности ребенка в поликультурной среде дошкольного образовательного учреждения //Наука и школа. – 2007. – №. 5. – С. 73-76.